

**Загальнополітична рекомендація
ЄКРІ №11:**

**Боротьба з расизмом і расовою
дискримінацією в діяльності
правоохоронних органів**

Ухвалена 29 червня 2007 р.

Страсбург, 4 жовтень 2007

Published by the
European Commission against Racism and Intolerance (ECRI)
Council of Europe - 2007
Printed in Strasbourg

Європейська комісія проти расизму та нетерпимості (ЄКРН):

Ураховуючи статтю 14 Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Протокол № 12 до цієї конвенції та судову практику Європейського суду з прав людини;

Ураховуючи положення Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації;

Нагадуючи про Загальнополітичну рекомендацію ЄКРН № 7 про національне законодавство щодо боротьби з расизмом і расовою дискримінацією;

Нагадуючи про Загальнополітичну рекомендацію ЄКРН № 8 про боротьбу з расизмом у процесі протидії тероризму;

Нагадуючи про Рекомендацію Rec (2001) 10 Комітету Міністрів Державам-учасницям Ради Європи «Про Європейський кодекс поліційної етики», яку Комітет міністрів Ради Європи ухвалив 19 вересня 2001 р.;

Нагадуючи про Основні принципи в галузі прав людини та боротьби з тероризмом, які затвердив Комітет міністрів Ради Європи;

Нагадуючи про норми, які ухвалив Європейський комітет з питань запобігання катуванням та нелюдському або принизливому для гідності поводженню чи покаранню;

Нагадуючи про Загальну рекомендацію XXXI щодо попередження расової дискримінації в процесі управління і функціонування системи кримінальної юстиції, яку ухвалив Комітет ООН із ліквідації расової дискримінації 17 серпня 2005 р.;

Нагадуючи про ухвалені в лютому 2006 р. «Рекомендації з питань поліційної діяльності в багатонаціональному суспільстві» Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин;

Наголошуючи, що ЄКРН у своїх покраїнних доповідях регулярно рекомендує Державам-учасницям вживати ефективних заходів, спрямованих на боротьбу з расизмом і расовою дискримінацією в діяльності правоохоронних органів;

Наголошуючи на позитивній ролі, яку повинна відігравати поліція в боротьбі з расизмом і расовою дискримінацією та сприянні правам людини, демократії й верховенству закону;

Наголошуючи на необхідності надати поліції всі потрібні людські, фінансові та інші ресурси для виконання цієї ролі повною мірою;

Усвідомлюючи, що боротьба зі злочинністю, зокрема тероризмом, є серйозним завданням для поліції;

Наголошуючи, що, для виконання поставлених перед нею завдань у повній мірі, поліція має захищати й гарантувати права та безпеку всіх осіб;

Рекомендує урядам Держав-учасниць:

I. Стосовно расового профілювання

1. Чітко означити й заборонити расове профілювання законодавчо;

Для потреб цієї Рекомендації, расове профілювання означає таке:

«Використання поліцією, без об'єктивного й розумного виправдання, таких ознак, як раса, колір шкіри, мова, релігія, громадянство або національне чи етнічне походження, під час контролю, спостереження або розслідувань»;

2. Досліджувати расове профілювання та здійснювати моніторинг діяльності поліції задля виявлення практики расового профілювання, зокрема збору даних, згрупованих за такими ознаками, як національне або етнічне походження, мова, релігія та громадянство, стосовно відповідної діяльності поліції;
3. Запровадити стандарт обґрунтованої підозри, за яким повноваження щодо контролю, спостереження або проведення розслідувань можуть здійснюватися тільки на підставі підозри, що ґрунтується на об'єктивних критеріях;
4. Здійснювати підготовку працівників поліції з питання расового профілювання та використання стандарту обґрунтованої підозри;

II. Стосовно всіх форм расової дискримінації та расово мотивованих неправомірних дій поліції

5. Забезпечувати, щоб законодавство, що забороняє пряму й непряму расову дискримінацію, поширювалося на діяльність поліції;
6. Здійснювати підготовку працівників поліції з питань прав людини, зокрема права на свободу від расизму та расової дискримінації, а також із чинних правових норм, спрямованих проти расизму й расової дискримінації;
7. Уживати заходів, щоб працівники поліції усвідомлювали неприпустимість расової дискримінації та расово мотивованих неправомірних дій із боку поліції;
8. Надавати підтримку та створювати механізми консультацій для жертв расової дискримінації або расово мотивованих неправомірних дій із боку поліції;
9. Забезпечувати ефективне розслідування заявлених випадків расової дискримінації або расово вмотивованих неправомірних дій поліції, а також забезпечувати необхідною мірою належне покарання осіб, що вчинили такі дії;
10. Створити незалежний від поліції та прокуратури орган, якому було б доручено розслідувати заявлені випадки расової дискримінації або расово вмотивованих неправомірних дій поліції;

III. Стосовно ролі поліції в боротьбі з расистськими правопорушеннями та в моніторингу расистських інцидентів

11. Забезпечувати ретельне розслідування поліцією расистських злочинів, при цьому повною мірою враховувати можливі расистські мотиви у звичайних правопорушеннях;
12. Створити й використовувати систему обліку та моніторингу расистських інцидентів, а також того, якою мірою такі інциденти подаються на розгляд прокуратури й зрештою кваліфікуються як расистські злочини;
13. Заохочувати жертв і свідків расистських інцидентів, щоб вони заявляли про такі інциденти;
14. З цією метою застосовувати широке означення расистського інциденту;

Для потреб цієї Рекомендації, расистський інцидент означає:

«будь-який інцидент, що його сприймає як расистський жертва чи будь-яка інша особа»;

IV. Стосовно стосунків між працівниками поліції та представниками меншинних груп

15. Законодавчо зобов'язати працівників поліції сприяти рівності та запобігати расовій дискримінації під час виконання своїх обов'язків;
16. Готувати працівників поліції до виконання своїх обов'язків у розмаїтому суспільстві;
17. Набирати до поліції осіб із недостатньо представлених меншинних груп і забезпечувати їм рівні можливості для просування по службі;
18. Створювати засади для діалогу та співпраці між поліцією та членами меншинних груп;
19. Надавати тим, хто контактує з поліцією та не розуміє офіційної мови, якомога ширший доступ до послуг професійних перекладачів;
20. Забезпечувати підтримку зв'язкам між поліцією та ЗМІ і широкою громадськістю таким способом, що не закріплював би ворожість чи упередження до представників меншинних груп.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Вступ

21. Ця Загальнополітична рекомендація (далі – Рекомендація) зосереджує увагу на боротьбі з расизмом і расовою дискримінацією в діяльності правоохоронних органів. Однак Рекомендація не ставить за мету охопити однаково докладно всі аспекти, пов'язані з боротьбою проти расизму та расової дискримінації в діяльності правоохоронних органів. Боротьбу з расизмом і расовою дискримінацією в діяльності правоохоронних органів ретельно розглядали національні й міжнародні органи з різних кутів зору; інші міжнародні організації також надавали відповідні рекомендації. Тому, прагнучи забезпечити якомога всебічніший підхід, ЄКРП вирішила насамперед зосередитися на тих аспектах боротьби з расизмом і расовою дискримінацією в діяльності правоохоронних органів, щодо яких вона може зробити додатковий внесок як незалежний орган Ради Європи для моніторингу прав людини, який спеціалізується на боротьбі з расизмом і расовою дискримінацією.
22. Для потреб цієї Рекомендації, термін «поліція» означає осіб, які здійснюють (або мають за законом) повноваження використовувати силу з метою підтримки законності та порядку в суспільстві, що зазвичай включає запобігання злочинам та їх виявлення. Ця Рекомендація застосовується незалежно від того, як організовано поліцію: централізовано чи за місцевим принципом, має вона цивільну чи військову структуру, називається службою чи силами, підпорядковується державним, міжнародним, регіональним або місцевим органам а чи широкій громадськості. Вона включає секретні служби безпеки й розвідки, а також прикордонників. До неї належать і приватні компанії, що здійснюють зазначені вище поліційні функції.
23. Уникаючи расизму та расової дискримінації, поліція здійснює два важливі аспекти своєї місії. По-перше, вона вирішує проблеми, викликані необхідністю боротися зі злочинністю, зокрема тероризмом, таким чином, щоб одночасно зміцнювати безпеку й поважати права всіх людей. По-друге, вона сприяє демократії та верховенству закону. Тому ця Рекомендація жодним чином не ставить за мету висвітлювати погану роботу правоохоронних органів або ганьбити їх, – навпаки, вона намагається допомогти їм сприяти безпеці й дотриманню прав усіх людей через належну поліційну діяльність.
24. Ця Рекомендація охоплює расизм і расову дискримінацію в контексті боротьби з усіма злочинами, зокрема тероризмом. У своїх покrajнних звітах про моніторинг, ЄКРП регулярно аналізує проблеми, пов'язані з расизмом і расовою дискримінацією в діяльності правоохоронних органів в контексті боротьби зі злочинністю, і надає Державам-учасницям рекомендації щодо того, як протистояти цим явищам. Останнім часом ЄКРП висловлювала у своїх звітах про моніторинг стурбованість інформацією про те, що кількість випадків расизму та расової дискримінації в діяльності

правоохоронних органів, зокрема расового профілювання, збільшилася та набула нових розмахів, передусім унаслідок боротьби з терористичними злочинами.

25. ЄКРН усвідомлює, що поліція часто працює в складних умовах і що повсякденна реальність боротьби зі злочинністю, зокрема тероризмом, породжує реальні проблеми, які потребують свого вирішення. Однак ЄКРН переконана, що расизм і расова дискримінація, зокрема расове профілювання, не можуть мати однозначної відповіді на ці проблеми. По-перше, тому що вони порушують права людини. По-друге, тому що це посилює упередження й стереотипи стосовно деяких меншинних груп, а також узаконює расизм і расову дискримінацію проти них в очах усього населення. По-третє, тому що расове профілювання є неефективним і призводить до зменшення, а не зміцнення безпеки людей. ЄКРН вважає, що саме довіра до поліції з боку всіх верств суспільства підвищує загальну безпеку. Поліція не може працювати ефективно, серед іншого, й у вирішенні особливих проблем безпеки без співпраці з усіма членами суспільства, як з тими, що належать до більшості, так і з тими, що становлять меншість у ньому.
26. Україй важливо забезпечити наявність ефективних застережних заходів проти вчинення поліцією расистських діянь. Не може бути жодної довіри до поліції, якщо її працівникам дозволено безкарно зловживати повноваженнями, необхідними цій установі для здійснення своєї місії.

I. Стосовно расового профілювання

Пункт 1 Рекомендації:

«Чітко означити й заборонити расове профілювання законодавчо;

Для потреб цієї Рекомендації, расове профілювання означає таке:

“Використання поліцією, без об’єктивного й розумного виправдання, таких ознак, як раса, колір шкіри, мова, релігія, громадянство або національне чи етнічне походження, під час контролю, спостереження або розслідувань”»;

27. Рекомендація дає означення расового профілювання. Оскільки расове профілювання є особливою формою расової дискримінації, то означення расового профілювання, яке вибрала ЄКРН, спирається на означення расової дискримінації в Загальнополітичній рекомендації № 7 про національне законодавство щодо боротьби з расизмом і расовою дискримінацією (далі – ЗР № 7) та означення дискримінації, що його використовує у своїй практиці Європейський суд з прав людини.
28. Расове профілювання означає використання поліцією окремих ознак під час контролю, спостереження або розслідувань без об’єктивного й розумного виправдання. Використання цих ознак позбавлене об’єктивного й розумного виправдання, якщо воно не має легітимної мети або якщо відсутня розумна пропорційність між використаними засобами та поставленою метою.
29. ЄКРН наголошує, що навіть тоді, коли законна мета існує в абстрактному сенсі (наприклад, для запобігання заворушенням чи

злочинів), використання таких ознак під час контролю, спостереження або розслідувань навряд чи може бути виправдано, окрім випадків, коли поліція діє на підставі конкретного опису підозрюваного з дотриманням певних часових обмежень, тобто коли поліція діє за конкретними даними щодо ідентифікаційних характеристик особи, причетної до конкретної злочинної діяльності. Аби поліція не вдавалася до расового профілювання, контроль, спостереження та розслідування мають ґрунтуватися лише на індивідуальній поведінці та (або) накопичених оперативних даних.

30. Щодо неоднакового поводження залежно від етнічного походження, Європейський суд з прав людини зазначає, що «в будь-якому випадку, [Суд] вважає, що жодну відмінність у поводженні, яка ґрунтується винятково або переважно на етнічному походженні особи, не можна об'єктивно виправдати в сучасному демократичному суспільстві, що будується на принципах плюралізму та поваги до різних культур» (ЄСПЛ, 13 грудня 2005 р., *Тімішев проти Росії*, § 58). Стосовно неоднакового поводження за ознакою громадянства, то Європейський суд з прав людини включає цю ознаку до тих, що вимагають «дуже вагомих підстав» для виправдання неоднакового поводження (ЄКПЛ, 16 вересня 1996 р., *Гайґусуз проти Австрії*, § 42). У більш загальному сенсі, як було наголошено в ЗР № 7, ЄКРН наполягає, що у разі неоднакового поводження за будь-якою з перелічених ознак, концепцію об'єктивного та розумного виправдання слід тлумачити якомога обмеженіше.
31. З огляду на ці принципи, слід урахувати різні міркування для визначення того, чи в застосуванні расового профілювання було забезпечено пропорційність між використаними засобами та поставленою метою. Ці міркування такі:
32. i) критерій ефективності: здатність конкретних заходів забезпечити досягнення цілей, заради яких їх було заплановано. Критерій ефективності включає такі міркування: наскільки відповідні заходи допомогли у виявленні злочинців; наскільки відповідні заходи вплинули на здатність поліції взаємодіяти з меншинними групами задля виявлення злочинців; наскільки відповідні заходи можуть відволікати поліцію від виявлення справжньої злочинної діяльності.
33. ii) критерій необхідності: можливість чи неможливість застосування інших, менш жорстких заходів задля досягнення тієї ж мети.
34. iii) критерій шкоди: наскільки відповідні заходи порушують права особи (право на повагу до приватного й сімейного життя, право на свободу та безпеку, право на свободу від дискримінації тощо). Крім міркувань, пов'язаних із впливом на окремі права, критерій шкоди слід розуміти ширше, разом із міркуваннями щодо того, наскільки відповідні заходи інституціоналізують упередження та легалізують дискримінаційне ставлення населення до представників окремих груп. Дослідження показали, що расове профілювання має значні негативні наслідки. Расове профілювання породжує почуття приниження й несправедливості серед окремих груп людей і призводить до їх суспільного осуду та відчуження, а також до погіршення стосунків між такими групами та поліцією внаслідок

утрати довіри до неї. За цих обставин, у рамках оцінки за критерієм шкоди важливо перевіряти поведінку поліції під час здійснення відповідного контролю, спостереження або проведення розслідувань. Наприклад, коли кого-небудь затримують, ввічливість і роз'яснення підстав для цього відіграють найважливішу роль у тому, як затримана особа це сприйматиме. Важливо також оцінити, наскільки окремі групи стають об'єктом суспільного осуду внаслідок рішень зосередити зусилля поліції на конкретних злочинах або в певних географічних районах.

35. Означення расового профілювання, яке використовує ЄКРН, містить перелік ознак, який не є вичерпним. Окрім явно вказаних ознак, інші ознаки, за якими може здійснюватися расове профілювання, можуть включати, наприклад, країну походження особи. Прикладом цього є деякі перевірки пасажирів, що прибувають літаками з певних країн. Стосовно ознаки «раси» ЄКРН наголошує, що хоча вона відкидає теорії, що ґрунтуються на існуванні різних «рас», вона все ж таки вирішила використовувати цей термін у Рекомендації, щоб особи, яких зазвичай помилково сприймають як належних до «іншої раси», не залишалися поза захистом, що його має намір надати ця Рекомендація. Термін «ознаки», що використовується в означенні расового профілювання, повинен охоплювати й фактичні, й гадані ознаки. Наприклад, якщо особу допитують унаслідок припущення, що вона є мусульманином, хоча насправді це не так, таке поводження все ж таки становитиме расове профілювання за ознакою релігії.
36. Означення расового профілювання стосується контролю, спостереження або розслідувань. Дії, які підпадають під це означення, охоплюють: затримання та обшуки; перевірки документів; огляд автомобілів; особистий обшук; обшук будинків та інших приміщень; масові перевірки документів і обшуки; облави; спостереження (зокрема, прослуховування телефонних розмов); добування даних і глибинний аналіз даних. Хоча цей список не є вичерпним, діяльність поліції з іншою метою, ніж контроль, спостереження та розслідування (наприклад, поводження з особами, що перебувають під вартою), не підпадає під означення расового профілювання, яке використовує ЄКРН. Однак такі дії цілком можуть порушувати заборону на расову дискримінацію (щодо цього див. Розділ II).
37. Расове профілювання головним чином викликане розповсюдженими в поліції стереотипами, відповідно до яких окремі групи осіб, поєднані такими ознаками, як раса, колір шкіри, мова, релігія, громадянство або національне чи етнічне походження, вважаються більше, ніж інші, схильними чинити правопорушення або певні види правопорушень. Попри це, заборона расового профілювання має також поширюватися й на ті ситуації, де зв'язок між стереотипами та расовим профілюванням важче встановити.
38. Так само, як і расова дискримінація, расове профілювання може набувати форми непрямой расової дискримінації (див. означення непрямой расової дискримінації в підпункті b) пункту 49 нижче). Іншими словами, поліція може застосовувати (без об'єктивного й розумного виправдання) критерії, що є позірно нейтральними, але

спричиняють непропорційно великий вплив на групу осіб, поєднаних ознаками раси, кольору шкіри, мови, релігії, громадянства або національного чи етнічного походження. Так, наприклад, орієнтування, за яким поліція має затримувати всіх жінок, у яких голова покрита хусткою, може становити расове профілювання, оскільки це спричиняє непропорційно великий вплив на мусульманок і не має об'єктивного й розумного виправдання. Заборона расового профілювання також охоплює ці непрямі форми расового профілювання. Більше того, так само, як і расова дискримінація, расове профілювання може набувати форми дискримінації за спорідненістю. Вона виникає тоді, коли особу дискримінують через її спорідненість або контакти з одною чи кількома особами, що підпадають під одну із зазначених вище ознак.

39. У Рекомендації йдеться про необхідність «заборонити расове профілювання законодавчо». Стосовно покарань за порушення такої заборони, то, оскільки расове профілювання є формою расової дискримінації, має бути застосовано санкції, передбачені щодо расової дискримінації в ЗР № 7. Крім правових санкцій та засобів правового захисту, по суті передбачених за індивідуальну поведінку працівників поліції, слід мати гнучкіші механізми правового захисту задля протидії тому типу расового профілювання, що є наслідком інституційної політики й практики. Наприклад, після отримання достовірних повідомлень про те, що певна поліційна структура вдається до расового профілювання, відповідним органам влади може бути надано ревізійні повноваження, аби вони могли вивчити це питання за допомогою аналізу усталеної політики, професійного навчання, протоколів діяльності або інших показників діяльності цього підрозділу. Особливо там, де наявні адміністративні механізми не забезпечують засобів для такої ревізії, її може здійснювати незалежний орган. Це може бути незалежний орган, на який покладено розслідування заявлених випадків расової дискримінації або расово мотивованих неправомірних дій поліції (створити який рекомендовано у пункті 10), або ж спеціалізований орган, який ЄКРН рекомендує створити в Загальнополітичній рекомендації ЄКРН № 2 про спеціалізовані органи для боротьби з расизмом, ксенофобією, антисемітизмом і нетерпимістю на національному рівні.

Пункт 2 Рекомендації:

«Досліджувати расове профілювання та здійснювати моніторинг діяльності поліції задля виявлення практики расового профілювання, зокрема збору даних, згрупованих за такими ознаками, як національне або етнічне походження, мова, релігія і громадянство, стосовно відповідної діяльності поліції»

40. У Державах-учасницях Ради Європи проводиться дуже мало досліджень та моніторингу расового профілювання. Є серйозні прогалини в знаннях, що стосуються як вивчення методів виявлення та вимірювання масштабів расового профілювання, так і тих досліджень, що охоплювали б різні аспекти, наведені вище в означенні расового профілювання, а саме його ефективність, необхідність та шкода, якої воно завдає. ЄКРН вважає, що такі прогалини в знаннях фактично спричиняють безперешкодне

використання расового профілювання та навіть посилюють її за певних обставин, пов'язаних із безпекою.

41. Стосовно моніторингу дій поліції з метою виявлення практики расового профілювання, однією з основних причин наявності прогалин у знаннях про расове профілювання є брак у більшості Держав-учасниць Ради Європи даних, згрупованих за такими ознаками, як національне або етнічне походження, мова, релігія і громадянство. У своїх покраїнних звітах про моніторинг, ЄКРН наполегливо рекомендує Державам-учасницям збирати ці дані задля моніторингу стану меншинних груп і виявлення можливих форм прямої чи непрямой дискримінації, з якими вони можуть стикатися в різних сферах життя. Робота поліції та, загальніше, системи кримінального правосуддя є ключовими областями, щодо яких ЄКРН закликала збирати такі дані з метою сприяти підзвітності та створити спільні підвалини знань для вироблення політики. ЄКРН також постійно наголошувала, що такі дані слід збирати з належним урахуванням принципів конфіденційності, поінформованої згоди та добровільної самоідентифікації осіб як членів певних груп, а також у тісній співпраці з усіма зацікавленими особами, зокрема організаціями громадянського суспільства.
42. Стосовно даних, згрупованих за такими ознаками, як національне або етнічне походження, мова, релігія і громадянство, що мають використовуватися з метою виявити расове профілювання та виміряти його масштаби, то ці дані слід збирати щодо відповідної діяльності поліції, зокрема перевірок документів, огляду автомобілів, особистих обшуків, обшуків будинків або приміщень і облав. Слід також збирати дані про кінцеві результати таких дій (з погляду порушуваних справ та винесених вироків) з тим, щоб мати змогу оцінити, чи відрізняється співвідношення між проведеними перевірками й винесеними вироками у представників меншинних груп порівняно з рештою населення. Для того щоб бути корисними, дослідження та моніторинг расового профілювання повинні також відповідати високим стандартам наукових досліджень, які слід відбити у застосовуваній методології. Щодо цього в Європі та за її межами вже розроблено взірцеву практику документування та вимірювання масштабів расового профілювання. Наприклад, коли здійснюється моніторинг можливого расового профілювання під час затримань та обшуків людей у певному районі та в певний час, слід ретельно аналізувати склад населення в цьому районі на цей час, щоб визначити, чи не затримує поліція непропорційно більшу кількість представників меншинних груп за цих конкретних обставин.
43. ЄКРН наголошує, що, збираючи дані такого типу, поліція демонструє добру волю та готовність прислуховуватися до скарг від меншинних груп. Якщо фактів расового профілювання не встановлено, це може допомогти відновити або зміцнити довіру та знизити ризик того, що поліція стане об'єктом агресивної поведінки. Як наголошує ЄКРН, усвідомлення того, що поліція може вдаватися до расового профілювання, може бути таким же шкідливим, як і саме расове профілювання.

Пункт 3 Рекомендації:

«Запровадити стандарт обґрунтованої підозри, за яким повноваження щодо контролю, спостереження або проведення розслідувань можуть здійснюватися тільки на підставі підозри, що ґрунтується на об'єктивних критеріях»

44. Європейський кодекс поліційної етики в пункті 47 передбачає, що «поліційні розслідування мають базуватися принаймні на обґрунтованій підозрі про фактично вчинені або можливі порушення чи злочини». Згідно з роз'ясненнями, наданими в Пояснювальній записці до Кодексу, це означає, що ще до того, як поліція може почати розслідування, повинна існувати підозра у вчиненні правопорушення чи злочину, обґрунтована якими-небудь об'єктивними критеріями. ЄКРН вважає, що запровадження норм обґрунтованих підозр під час здійснення поліцією повноважень щодо проведення розслідувань, а також здійснення нею повноважень, пов'язаних із контролем і спостереженням, є особливо важливим інструментом у боротьбі з расовим профілюванням. Відповідно, вона рекомендує, щоб такий стандарт було включено до правової або нормативної бази, що регулює здійснення цих повноважень поліцією в різних державах-учасницях.

Пункт 4 Рекомендації:

«Здійснювати підготовку працівників поліції з питання расового профілювання та використання стандарту обґрунтованої підозри»

45. Така підготовка має охоплювати питання незаконності расового профілювання, а також його неефективності та шкоди, як зазначено вище.
46. Підготовка з питань використання стандарту обґрунтованої підозри повинна включати практичні приклади оперативних ситуацій із зазначенням очікуваної поведінки працівників поліції під час здійснення своїх повноважень. Вона також повинна містити практичні принципи, якими працівники поліції мають керуватися в конкретних ситуаціях задля оцінки того, чи діють вони відповідно до стандарту обґрунтованої підозри. Одним із таких принципів могло б бути, наприклад, те, що конкретні підстави, на яких працівник поліції будує підозру, мають бути достатніми для того, щоб така ж сама підозра могла виникнути в розумної третьої особи. Ще одним принципом могло б бути те, що розумної підозри не може існувати тоді, коли працівник поліції заздалегідь знає, що під час здійснення ним повноважень імовірність виявлення правопорушення низька або нульова. Водночас, коли працівник поліції має обґрунтовану підозру, що правопорушення було вчинено або могло бути вчинено в чітко визначеному географічному районі, він може здійснювати свої повноваження щодо всіх осіб у межах цього району, за умови, що це робиться без дискримінації.

47. Задля ефективності цієї особливої підготовки, її необхідно супроводжувати загальнішим навчанням із метою підвищення обізнаності працівників поліції з питаннями прав людини та необхідності боротьби з расизмом і расовою дискримінацією (щодо цього див. інші частини Рекомендації, які стосуються підготовки та інформування).

II. Стосовно всіх форм расової дискримінації та расово мотивованих неправомірних дій поліції

48. Рекомендації, що містить цей розділ, поширюються на всі форми расової дискримінації (зокрема, расове профілювання) та расово мотивованих неправомірних дій поліції.

Пункт 5 Рекомендації:

«Забезпечувати, щоб законодавство, що забороняє пряму й непрямую расову дискримінацію, поширювалося на діяльність поліції»

49. Цією рекомендацією ЄКРН знову звертається із закликом до Держав-учасниць, який вже було зроблено у ЗР № 7, про поширення дії антидискримінаційного законодавства на діяльність поліції. У ЗР № 7 ЄКРН означає пряму та непрямую расову дискримінацію таким чином:

a) «расова дискримінація» означає будь-яке неоднакове поводження з людьми за такими ознаками, як раса, колір шкіри, мова, релігія, громадянство та національне або етнічне походження, що не має об'єктивного й розумного виправдання. Неоднакове поводження позбавлене об'єктивного й розумного виправдання, якщо воно не має правомірної мети або якщо не дотримано розумної пропорційності між використаними засобами та поставленою метою.

b) «непряма расова дискримінація» означає випадки, коли позірно нейтральний фактор, такий як положення, критерій чи порядок, становить труднощі під час його дотримання особами або ставить у не вигідне становище осіб, що належать до групи, окресленої за ознаками раси, кольору шкіри, мови, релігії, громадянства та національного чи етнічного походження, крім випадків, коли цей фактор має об'єктивне й розумне виправдання. Таке виправдання можливе, якщо є правомірна мета або існує розумна пропорційність між використаними засобами та поставленою метою.

50. Крім цих означень, у ЗР № 7 перелічено головні складники, які мають міститися в ефективному антидискримінаційному законодавстві, зокрема ті, що стосуються тягаря доведення у справах про дискримінацію, санкцій, які слід передбачати в таких справах, а також конкретних дій, що їх слід недвозначно розглядати як дискримінаційні. Тому всі ці головні складники необхідно також поширити і на діяльність поліції. ЄКРН повторює, що ці головні складники можуть також бути включені до ширшого законодавства, яке охоплює боротьбу з расизмом і расовою дискримінацією в діяльності правоохоронних органів. Наприклад, ухвалюючи правові заходи проти дискримінації в діяльності

правоохоронних органів, Держави-учасниці можуть заборонити, поряд із расовою дискримінацією, інші форми дискримінації, пов'язані, зокрема, з ґендером, сексуальною орієнтацією, інвалідністю, політичними або іншими переконаннями, соціальним походженням, майновим станом, статусом при народженні чи іншим статусом.

Пункт 8 Рекомендації:

«Надавати підтримку та створювати механізми консультацій для жертв расової дискримінації або расово мотивованих неправомірних дій із боку поліції»

51. Жертви расової дискримінації або расово мотивованих неправомірних дій із боку поліції перебувають в особливо вразливому становищі, оскільки правоохоронні органи в принципі є природними контактними особами для жертв таких дій, якщо їх чинять інші. Тому необхідно забезпечувати можливість надання юридичних консультацій і достатньої психологічної підтримки як в установах поліції, так і поза ними, щоб заохочувати жертви подавати заяви про захист своїх прав. Необхідно також ґарантувати їм доступ до юридичної та медичної допомоги. Крім того, жертви мають бути захищені від помсти з боку працівників поліції, зокрема від неправомірних зустрічних обвинувачень.
52. Потрібно також забезпечити механізми підтримки для жертв расової дискримінації та расистських дій, коли їх чинять не працівники поліції, а інші особи. У таких випадках поліція має відігравати ще активнішу роль у заохоченні та консультуванні жертв, спрямовуючи їх до тих структур, які найкраще відповідають їхній конкретній ситуації.
53. Прикладом такого механізму підтримки є створення безкоштовної телефонної лінії допомоги, на якій жертви цілодобово могли б отримувати юридичні консультації та (або) психологічну підтримку різними мовами. Тих, хто скаржиться на расову дискримінацію або расово вмотивовані неправомірні дії поліції, слід інформувати про соціальні служби та організації громадянського суспільства, які надають жертвам підтримку й консультації. Наприклад, можна поширювати інформаційні листівки з переліком видів підтримки для жертв расової дискримінації або расово вмотивованих неправомірних дій поліції.

Пункт 9 Рекомендації:

«Забезпечувати ефективне розслідування заявлених випадків расової дискримінації або расово вмотивованих неправомірних дій поліції, а також забезпечувати необхідною мірою належне покарання осіб, що вчинили такі дії»

54. Під «ефективним розслідуванням» ЄКРН розуміє розслідування, яке відповідає критеріям, що їх установили Європейський суд з прав людини та Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або принизливому для гідності поведженню чи покаранню (КЗК). Щоб розслідування було ефективним, воно, зокрема, має бути адекватним, всебічним, ретельним, своєчасним, швидким і незалежним. Див. судову практику Європейського суду з прав людини (наприклад, ЄСПЛ, 26 січня 2006 р., Міхеєв проти

Росії) та Стандарти КЗК (Стандарти КЗК, жовтень 2006 р., п. 81 і далі, Витяг із Чотирнадцятої Загальної доповіді [СРТ/Inf (2004) 28]). Необхідно вживати заходів, щоб забезпечити поінформованість жертв про розслідування та їхні результати.

55. Стосовно розслідувань расово вмотивованих неправомірних дій із боку поліції, то у справі *Начова проти Болгарії* від 6 липня 2005 р. і в інших подальших справах Європейський суд з прав людини акцентував на обов'язку національних органів влади проводити розслідування можливих расистських мотивів у поведінці працівників правоохоронних органів, якщо є свідчення про наявність таких мотивів. Без задовільного розслідування цих питань Держава буде відповідальною за порушення статті 14 Конвенції (заборона дискримінації) в сукупності з іншою статтею (наприклад, статтею 2 – право на життя, або статтею 3 – заборона катування чи нелюдського або принизливого для гідності поводження чи покарання) з процесуального погляду.
56. Стосовно забезпечення того, щоби працівники поліції, винні в расовій дискримінації або в расово вмотивованих неправомірних діях, були належним чином покарані, ЄКПН нагадує про основні засади ефективного кримінального законодавства проти расизму та расової дискримінації, зазначені в її ЗР № 7. Зокрема, вона нагадує, що расистські мотиви злочину повинні бути передбачені законом як окрема обтяжлива обставина під час винесення вироку. Жертви расової дискримінації та расово вмотивованих неправомірних дій поліції повинні також отримувати достатню компенсацію за будь-яку зазнану матеріальну й моральну шкоду.
57. Поліція зобов'язана забезпечувати внутрішні механізми контролю за якістю своєї роботи, що охоплювали б питання, пов'язані з випадками расової дискримінації та расово вмотивованих неправомірних дій. Керівництво поліції має приділяти першочергову увагу таким питанням і доводити цю першочерговість до відома своїх підлеглих.

Пункт 10 Рекомендації:

«Створити незалежний від поліції та прокуратури орган, якому було б доручено розслідувати заявлені випадки расової дискримінації або расово вмотивованих неправомірних дій поліції»

58. Орган, на який покладено розслідування заявлених випадків расової дискримінації або расово вмотивованих неправомірних дій поліції, має існувати поряд з іншими структурами, до компетенції яких входить розгляд скарг на неправомірні дії поліції, такими як внутрішні дисциплінарні механізми (інспекція поліції, управління міністерства внутрішніх справ тощо) і прокуратура. Як свідчить досвід, жертви зловживань із боку поліції зазвичай не довіряють механізмам розгляду скарг, що існують у самій поліції. Вони також часто не бажають звертатися до тих установ, що тісно й повсякденно працюють із поліцією, наприклад до прокуратури. Тому необхідно створити систему, за якої жертва могла б із повною впевненістю звертатися зі скаргою до незалежного органу, основним завданням якого є контроль за діяльністю поліції. Див. також із цього питання розділ «Підзвітність і прозорість поліції» у

Керівництві з демократичних основ поліційної діяльності, що його написав у грудні 2006 р. Старший радник Генерального секретаря ОБСЄ з питань поліційної діяльності, пункт 33 і далі.

59. Цьому органіві, якому доручено розслідування заявлених випадків расової дискримінації або расово вмотивованих неправомірних дій поліції, слід надати всі необхідні повноваження для ефективного виконання своїх завдань. Отже, йому має бути надано такі повноваження, як вимога про пред'явлення на перевірку та експертизу документів та інших матеріалів; вилучення документів та інших матеріалів для зняття копій і здійснення витягів; допит осіб. Якщо факти, доведені до відома цього органу, матимуть кримінальний характер, він буде зобов'язаний направити таку справу до органів прокуратури.
60. Орган, якому доручено розслідування заяв про расову дискримінацію або расово вмотивовані неправомірні дії поліції, може створюватися в різних формах. Це може бути національна установа для захисту та сприяння правам людини, спеціалізований поліційний омбудсмен, громадянська комісія для нагляду за діяльністю поліції або спеціалізований орган, який ЄКРН рекомендує створити в Загальнополітичній рекомендації № 2 про спеціалізовані органи для боротьби з расизмом, ксенофобією, антисемітизмом і нетерпимістю на національному рівні.
61. Крім слідчих повноважень, цьому органіві можуть бути надані такі повноваження у справах, що не тягнуть за собою кримінальної відповідальності: дружнє врегулювання спорів; моніторинг поліційної діяльності та розробка рекомендацій щодо вдосконалення законодавства, підзаконних актів і практики з метою боротьби з расизмом та расовою дискримінацією в діяльності правоохоронних органів; запровадження кодексів поведінки. Такий орган має активно взаємодіяти з організаціями, що працюють у сфері боротьби з расизмом і расовою дискримінацією. Вкрай важливо, щоб цей орган був легко доступний для тих, чий права він покликаний захищати. У разі необхідності, слід створювати місцеві представництва задля полегшення доступу до цього органу.

III. Стосовно ролі поліції в боротьбі з расистськими правопорушеннями та в моніторингу расистських інцидентів

62. Рекомендація розрізняє расистські злочини та расистські інциденти. На відміну від расистських злочинів (що належать до понять кримінального права), расистські інциденти - це будь-які інциденти, що їх сприймають як расистські жертви чи будь-які інші особи. Таким чином, усі расистські злочини спочатку можуть бути кваліфіковані як расистські інциденти. Однак не всі расистські інциденти врешті стануть расистськими злочинами. Слідство і, зрештою, суд визначать, чи було вчинено кримінальне правопорушення і чи була, наприклад, мотивація цього правопорушення расистською.
63. Під расистськими злочинами ЄКРН розуміє звичайні правопорушення (такі як вбивство, напад із побиттям, підпал або образа), вчинені з расистських мотивів (расово вмотивовані правопорушення), а також інші правопорушення, в яких

расистський елемент є їхньою невіддільною частиною (наприклад, збудження расової ненависті або участь у расистській організації).

64. Стосовно ознак, які охоплені поняттями расистського інциденту та расистського злочину, ЄКРН у ЗР № 7 уже пояснила, що расизм охоплює поведінку, вмотивовану такими ознаками, як раса, колір шкіри, мова, релігія, громадянство та національне чи етнічне походження.

Пункт 11 Рекомендації:

«Забезпечувати ретельне розслідування поліцією расистських злочинів, при цьому повною мірою враховувати можливі расистські мотиви у звичайних правопорушеннях»

65. У справі *Щечіча проти Хорватії* від 31 травня 2007 р. стосовно розслідування поліцією расистського нападу з боку суб'єктів, підозрюваних у належності до групи скінхедів, на особу ромського походження Європейський Суд з прав людини наголосив, що «розглядати насильство й жорстокість, вчинені з расових мотивів, на рівних зі справами без расистського підтексту означало б закривати очі на особливий характер дій, що мають украй руйнівний вплив на основні права». Тому Суд визнав неприйнятним, що насильницька дія, яка, найімовірніше, була расово вмотивована, не розслідувалася серйозно та невідкладно з метою виявити та покарати осіб, що її вчинили (див. *Щечіч проти Хорватії*, § 67-69).
66. Одним із практичних заходів, яких можна вжити для забезпечення того, щоб поліція ретельно розслідувала всі расистські злочини і, особливо, щоб вона у своїх розслідуваннях не ігнорувала расистської мотивації звичайних правопорушень, є застосування широкого означення расистського інциденту, наведеного в цій Рекомендації (пункт 14). Як тільки повідомлено про расистський інцидент відповідно до цього означення, поліція зобов'язана ретельно розслідувати цю версію. Задля цього працівники поліції мають спиратися на конкретні настанови щодо порядку дій після отримання повідомлень про расистський інцидент, зокрема стосовно таких аспектів: уважність до потерпілого; дії на місці злочину задля забезпечення доказів; встановлення місця перебування свідків та їх допит; пошуки підозрюваного; вивчення можливих зв'язків з організованими расистськими, зокрема неонацистськими, групами та скінхедами; прийняття докладної заяви від жертви.
67. Інші заходи, яких можна вжити для забезпечення того, щоб поліція ретельно розслідувала расистські (зокрема, расово вмотивовані) злочини, - це створення в кожному відділенні поліції підрозділів, що спеціалізуються на розгляді таких правопорушень, а також поширення циркулярних листів та інших документів міністерства задля підвищення обізнаності поліції щодо необхідності енергійної боротьби з расистськими (зокрема, расово вмотивованими) злочинами.

Пункт 12 Рекомендації:

«Створити й використовувати систему обліку та моніторингу расистських інцидентів, а також того, якою мірою такі інциденти подаються на розгляд прокуратури й зрештою кваліфікуються як расистські злочини»

68. Щоб отримати якомога точніше уявлення про загальну ситуацію з проявами расизму в суспільстві, а також здійснювати моніторинг того, як органи кримінального правосуддя реагують на такі прояви, необхідно розробити надійну систему обліку й моніторингу расистських інцидентів. Ключовим елементом такої системи є застосування широкого означення расистського інциденту, яке пропонує ця Рекомендація (пункт 14) основний. Це означення має на меті вможливити однорідний моніторинг таких інцидентів, забезпечивши, щоб усі підрозділи поліції та всі установи, що отримують доповіді про такі інциденти, використовували ті самі поняття.
69. До того ж поліція (та всі органи, що отримують доповіді про расистські інциденти) повинні збирати докладну інформацію за кожною доповіддю. Цього можна досягти, наприклад, заповненням бланка доповіді про расистський інцидент, який має містити інформацію про різні елементи, зокрема про жертву, підозрюваного або злочинця, характер інциденту, місце його вчинення, а також пов'язані зі злочином ознаки. Приклад звіту про інциденти, пов'язані зі злочинами на ґрунті ненависті загалом, наведено в Додатку D до публікації «Боротьба зі злочинами на ґрунті ненависті в регіоні ОБСЄ», ОБСЄ/БДІПЛ, 2005 р. Див. щодо цього також «Поліційна діяльність у сфері боротьби з расистськими злочинами та актами насильства: порівняльний аналіз», Європейський центр моніторингу проявів расизму та ксенофобії, вересень 2005 р.
70. Збір поліцією докладної та точної інформації про расистські інциденти на цьому етапі є неодмінною умовою для ефективного моніторингу того, як система кримінального правосуддя в цілому займається проблемами расистських інцидентів та расистських злочинів. Проте, щоб скласти таку загальну картину, органи прокуратури та суди також мають запровадити або вдосконалити власні системи моніторингу. Такі системи мають передбачати легкий доступ до інформації про поточні розслідування, висунуті звинувачення й вироки, винесені в цих справах.
71. Облік расистських інцидентів також допомагає поліції вдосконалити свої розслідування расистських злочинів (як рекомендується в пункті 11), оскільки такий облік забезпечує її корисною довідковою інформацією, яка дає змогу з'ясувати контексту, у якому відбувається вчинення наступних таких злочинів .

Пункт 13 Рекомендації:

«Заохочувати жертв і свідків расистських інцидентів, щоб вони заявляли про такі інциденти»

72. Є різні способи заохочувати жертв і свідків расистських інцидентів, щоб вони заявляли про такі інциденти. Загалом, усі заходи, спрямовані на підвищення рівня довіри до поліції з боку меншинних груп, як, наприклад, ті, що перелічені у Частинах II та Частинах IV цієї Рекомендації, можуть значною мірою сприяти поданню заяв про расистські інциденти. Кажучи конкретніше, заходи, що сприяли б поданню заяв про расистські інциденти, передбачають створення системи, за якої жертви й свідки можуть заявляти це можуть бути місцеві органи влади та організації громадянського суспільства), що координують між собою свої дії. Усі установи, наприклад, можна було б навчити використовувати те саме означення расистського інциденту, а також послідовності дій під час звернення до них жертв або свідків. Неполіційні установи, до яких надходять скарги, діють як посередники й можуть необхідною мірою надавати інформацію поліції. Ця роль посередників може виявитися вельми доречною для осіб, становище яких є особливо вразливим, наприклад, для осіб без юридичного статусу, які можуть остерігатися заявляти поліції про расистські інциденти. Ще одним конкретним заходом є спеціалізоване навчання працівників поліції, як приймати скарги на прояви расизму й расової дискримінації.
73. Жертви й свідки расистських інцидентів мають бути захищені від віктимізації, тобто від будь-якого недоброзичливого поводження з ними або небажаних наслідків, викликаних реакцією на заяву про інцидент або на подання скарги.

Пункт 14 Рекомендації:

«З цією метою застосовувати широке означення расистського інциденту;

Для потреб цієї Рекомендації, расистський інцидент означає:

“будь-який інцидент, що його сприймає як расистський жертва чи будь-яка інша особа”»

74. Рекомендація передбачає, що расистський інцидент має означатися як інцидент, що його сприймає як расистський жертва чи будь-яка інша особа. Користь від застосування широкого означення расистського інциденту полягає в наданні жертвам упевненості в тому, що їхній голос буде почутий. Це визначення взято з доповіді про розслідування вбивства Стівена Лоуренса, яку підготував 1999 року сер Вільям Макферсон оф Ключі (Ст 4262, глава 47, пункт 12).
75. Як зазначалося вище, означення расистського інциденту ухвалюють із подвійною метою: по-перше, поліпшити облік і моніторинг расистських інцидентів, а по-друге, забезпечити ретельне розслідування поліцією всіх расистських злочинів без ігнорування расистських мотивів у звичайних правопорушеннях.

IV. Стосовно відносин між працівниками поліції та представниками меншинних груп

76. У Частинах I, II та III цієї Рекомендації, ЄКРН в основному розглядала обставини, за яких представники меншинних груп – тобто, для потреб цієї Рекомендації, груп осіб, поєднаних такими ознаками, як раса, колір шкіри, мова, релігія, громадянство або національне чи етнічне походження – стають жертвами расової дискримінації, зокрема расового профілювання та расово вмотивованої поведінки поліції або приватних осіб. Проте також необхідно забезпечувати професійну й неупереджену поведінку поліції під час розгляду правопорушень, які не є расово мотивованими, але пов'язані з членами меншинних груп як жертвами, злочинцями, свідками тощо. Доповіді ЄКРН про моніторинг в окремих країнах свідчать, що упередження за ознаками раси, кольору шкіри, мови, релігії, громадянства або національного чи етнічного походження також впливають на те, як поліція поводить з представниками меншинних груп у зв'язку з цими правопорушеннями. Наприклад, представників меншинних груп частіше підозрюють у вчиненні певних правопорушень. І навпаки, поліція менш схильна довіряти представникам меншинних груп, які є свідками чи жертвами звичайних злочинів. Труднощі в цій сфері також є наслідком того, що працівникам поліції бракує компетентності для роботи в різноманітному суспільстві. Рекомендації, надані ЄКРН у Чащині IV, хоча й мають більш загальніший характер, проте ставлять за мету допомогти у вирішенні цих проблем.

Пункт 15 Рекомендації:

«Законодавчо зобов'язати працівників поліції сприяти рівності та запобігати расовій дискримінації під час виконання своїх обов'язків»

77. У своїй ЗР № 7 ЄКРН вже рекомендувала законодавчо зобов'язати державні органи сприяти рівності та запобігати расовій дискримінації під час виконання своїх обов'язків. Цією Рекомендацією ЄКРН наголошує на важливості того, щоб таке зобов'язання було покладено, зокрема, на поліцію. Для дотримання цього зобов'язання від поліції можуть вимагати розробки та реалізації спеціальних програм, спрямованих на сприяння рівності та запобігання дискримінації. Ці програми можуть охоплювати широке коло заходів: від підготовки та підвищення обізнаності до моніторингу й визначення цілей щодо забезпечення рівності. Серед ініціатив, які можуть бути включені до цих програм, можна навести розробку внутрішніх кодексів поведінки для боротьби проти расизму й расової дискримінації. Беручи загальніше, поліційні програми, спрямовані на сприяння рівності та запобігання дискримінації, мають містити ініціативи та зобов'язання у всіх областях, розглянутих у цьому Розділі (різноманітність, представництво меншинних груп у поліції та стосунки з меншинними групами і ЗМІ). Як рекомендувала ЄКРН у своїй ЗР № 7, дотримання поліцією встановленого законом обов'язку сприяти рівності та запобігати расовій дискримінації може контролювати й забезпечувати незалежний спеціалізований орган для боротьби з расизмом і расовою дискримінацією на національному рівні.

Пункт 16 Рекомендації:

«Готувати працівників поліції до виконання своїх обов'язків у розмаїтому суспільстві»

78. Підготовка працівників поліції до виконання своїх обов'язків у розмаїтому суспільстві включає спеціальну підготовку тих працівників, що контактують із представниками меншинних груп— як громадянами, так і негромадянами. Сюди може входити вишкіл із метою навчити працівників поліції, що належать до більшості, мови, якою розмовляють у меншинній групі. Це може також включати ознайомлення з питаннями культурного та релігійного плюралізму разом із заходами, спрямованими на заохочення взаємодії та поваги між колегами різного походження. Зазначена вище підготовка має бути якомога практичнішою, наприклад через відтворення реальних ситуацій і взаємодію з представниками меншинних груп.

Пункт 17 Рекомендації:

«Набирати до поліції осіб із недостатньо представлених меншинних груп і забезпечувати їм рівні можливості для просування по службі»

79. Забезпечення відповідності складу поліції різноманітності населення має важливе значення для сприяння такому суспільству, члени якого відчували б, що мають рівні можливості, незалежно від їхньої етнічної, цивільної, релігійної, мовної чи іншої належності. Це також важливо для того, щоб працівники поліції набули нові знання і навички, зокрема мовні, та для підвищення ефективності роботи поліції через активніше спілкування з меншинними групами й зміцнення довіри з їхнього боку.
80. Для залучення представників меншинних груп до роботи в поліції можна вжити заходів різного роду. Серед них можуть бути такі позитивні заходи: (i) рекламування та проведення іншої інформаційної роботи з метою заохотити членів меншинних груп подавати заяви на роботу в поліції; (ii) формування у тих членів меншинних груп, які не мають необхідних навичок, щоб скласти іспити для роботи в поліції, таких навичок на підготовчих курсах; (iii) виявлення та усунення практики, що прямо або непрямо дискримінує представників меншинних груп (наприклад, проведення підготовки з питань боротьби з дискримінацією для тих, хто відповідає за набір кадрів, перегляд критеріїв відбору тощо); (iv) встановлення планових показників для набору представників груп меншин і контроль за досягненням цих показників. Заходи щодо заохочення набору представників меншинних груп до поліції не мають призводити до зниження професійних стандартів.
81. Для забезпечення членам меншинних груп рівних можливостей для кар'єрного просування в поліції можна вжити різного роду заходів. Серед них: (i) заборона расових образ серед працівників поліції; (ii) розробка й здійснення внутрішніх правил, спрямованих на формування нетерпимості до расизму; (iii) створення та запровадження ефективних внутрішніх механізмів розгляду скарг; (iv) застосування правових заходів проти тих працівників поліції, які допускають расові образи, знущання або утиски своїх колег; (v) моніторинг кар'єрного просування членів меншинних груп;

(vi) програми наставництва для тих членів меншинних груп, які мають бажання та потенціал для кар'єрного просування.

Пункт 18 Рекомендації:

«Створювати засади для діалогу та співпраці між поліцією та членами меншинних груп»

82. Створення засад для діалогу та співпраці між поліцією та членами меншинних груп є ключовим елементом успішної боротьби з расизмом і расовою дискримінацією в діяльності правоохоронних органів. Це також спосіб забезпечити ефективність роботи поліції. Поліція не зможе ефективно виконувати поставлені перед нею завдання без співпраці з членами суспільства, зокрема меншинних груп. Це вимагає встановлення довіри. Встановлення діалогу йде на користь поліції та членам суспільства й обов'язково матиме позитивний вплив на суспільство в цілому. Створення засад для діалогу та співпраці буде ефективним тоді, коли воно супроводжується заходами на забезпечення моніторингу та нагляду за виконанням обов'язку щодо підтримання діалогу та співпраці.
83. Діалог між поліцією та членами меншинних груп є засобом запобігання не тільки расовому профілюванню, а й ситуації, за якої члени меншинних груп почувалися жертвами расового профілювання, коли його насправді не застосовують. Щодо цього, див. наведені вище міркування про расове профілювання.
84. Поліції слід співпрацювати не тільки з групами меншин і громадянським суспільством у цілому, а й з органами державної влади. Їй також слід тісно співпрацювати зі спеціалізованим органом, який ЄКРН рекомендує створити в Загальнополітичній рекомендації № 2 про спеціалізовані органи для боротьби з расизмом, ксенофобією, антисемітизмом і нетерпимістю на національному рівні. Такий орган міг би відігравати роль посередника або примирювача, а також співпрацювати в розробці програм, зазначених вище як частина обов'язків поліції сприяти рівності та запобігати дискримінації.
85. Засоби налагодження діалогу та співпраці між поліцією та представниками груп меншин включають проведення регулярних консультативних зустрічей із представниками меншинних груп і створення консультативних комітетів у складі представників меншинних груп. Також є можливість залучати добровільних помічників поліції та призначати контактні групи або контактних осіб (працівників зі зв'язку) на поліційних дільницях, які безпосередньо відповідали б за підтримання зв'язку з меншинними групами. У Пояснювальній записці до «Рекомендацій щодо питань поліційної діяльності в багатонаціональному суспільстві» Верховного комісара ОБСЄ у справах національних меншин наведено численні докладні приклади механізмів, здатних зміцнювати зв'язки та співпрацю між поліцією та членами багатонаціонального суспільства.
86. Одним із засобів зміцнення діалогу та співпраці є призначення посередників. Посередники, за умови володіння необхідними навичками, зокрема знання мови, та наявності довіри як із боку відповідних груп меншин, так і поліції, можуть відігравати важливу

роль у налагодженні посередництва, що дає змогу уникати конфліктів між поліцією та відповідною меншиною групою.

Пункт 19 Рекомендації:

«Надавати тим, хто контактує з поліцією та не розуміє офіційної мови, якомога ширший доступ до послуг професійних перекладачів»

87. Відповідно до Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, кожен, кого заарештовано та (або) звинувачено в кримінальному правопорушенні, має право бути поінформованим зрозумілою для нього мовою про причини його арешту та (або) характер і причини пред'явленого звинувачення. Стосовно осіб, які контактують із поліцією, але не є підозрюваними або звинуваченими у вчиненні кримінального правопорушення, наприклад жертв та свідків, слід докласти зусиль для забезпечення їм послуг перекладача, приміром, телефоном, коли неможливо знайти перекладача відразу. Як додатковий захід, поліція могла б забезпечувати присутність своїх працівників, що володіють однією чи кількома мовами, крім офіційної, щоб полегшити спілкування з особами, які не розмовляють офіційною мовою. У тих країнах, які ратифікували Рамкову конвенцію про захист національних меншин, слід також брати до уваги вимоги цієї Конвенції щодо мови спілкування між державними органами та відповідними меншинними групами.

Пункт 20 Рекомендації:

«Забезпечувати підтримку зв'язків між поліцією, ЗМІ й широкою громадськістю таким способом, що не закріплювались би ворожість чи упередження до представників меншинних груп»

88. Поліції не слід розкривати ЗМІ чи громадськості інформацію щодо раси, кольору шкіри, мови, релігії, громадянства та національного чи етнічного походження особи, підозрюваної у вчиненні злочину. Поліції варто дозволяти розкривати таку інформацію тільки тоді, коли таке розголошення суворо необхідне та має правомірну мету, як, наприклад, у разі оголошення в розшук.
89. Особливо під час опублікування статистичної інформації поліція має бути обачною, щоб не сприяти поширенню та закріпленню помилкових уявлень, що пов'язують злочинність з етнічним походженням, а збільшення імміграції — зі зростанням злочинності. Поліція має забезпечувати публікацію об'єктивної інформації в спосіб, який урахував би різноманіття в суспільстві та сприяв би досягненню рівності.

ГЛОСАРІЙ

Поліція:

Особи, які здійснюють (або мають за законом) повноваження використовувати силу з метою підтримки законності та порядку в суспільстві, що зазвичай включає запобігання злочинам та їх виявлення. Це включає секретні служби безпеки й розвідки, а також прикордонників. Сюди входять і приватні компанії, що здійснюють зазначені вище поліцейні функції.

Расове профілювання:

Використання поліцією, без об'єктивного й розумного виправдання, таких ознак, як раса, колір шкіри, мова, релігія, громадянство або національне чи етнічне походження, під час контролю, спостереження або розслідувань.

Обґрунтована підозра:

Підозра у вчиненні правопорушення, яка обґрунтована якимись об'єктивними критеріями до того, як поліція може почати розслідування або здійснювати заходи контролю, спостереження чи розслідування.

Расистський інцидент:

Будь-який інцидент, що його сприймає як расистський жертва чи будь-яка інша особа.

Расистський злочин:

Звичайне правопорушення (таке, як вбивство, напад із побиттям, підпал або образа), вчинене з расистських мотивів (расово вмотивоване правопорушення), а також інше правопорушення, в якому расистський елемент є невіддільною частиною (наприклад, збудження расової ненависті або участь у расистській організації).

Пряма расова дискримінація:

Будь-яке неоднакове поводження з людьми за такими ознаками, як раса, колір шкіри, мова, релігія, громадянство та національне або етнічне походження, що не має об'єктивного й розумного виправдання. Неоднакове поводження позбавлене об'єктивного й розумного виправдання, якщо не має правомірної мети або не дотримано розумної пропорційності між використаними засобами та поставленою метою.

Непряма расова дискримінація:

Випадки, коли позірно нейтральний фактор, такий як положення, критерій чи порядок, становить труднощі під час його дотримання особами або ставить у невідгідне становище осіб, що належать до групи, яка визначається ознаками раси, кольору шкіри, мови, релігії, громадянства та національного чи етнічного походження, крім випадків, коли цей фактор має об'єктивне й розумне виправдання. Таке виправдання можливе, якщо є правомірною метою або існує розумна пропорційність між використаними засобами та поставленою метою.

